

ЕКОНОМІКА УКРАЇНИ

СПРАВДІ ОСТАННІЙ ШАНС

для поліпшення економічних перспектив України у 2011 році доведеться викласти останні козири та прийняти "гіркі ліки"

Двадцять років Україна будувала капіталізм, розраховуючи на зростання економіки та поліпшення життя громадян до рівня розвинених країн. Але отримані результати все ще значно нижчі за радянські показники. З урахуванням падіння у 2009 році на 15,1% ВВП країни знизився до 63% від рівня радянського 1990 року. Криза повернула Україну до підсумків 2005 року. В доларовому еквіваленті обсяг національної економіки зменшився на 35%, до \$117,4 млрд.

Утім, лякає не так глибина падіння, як кількість сформованих механізмів постійної токсикації економіки та державних фінансів. Оптимізму не додає оточення української держави сильними зовнішніми "друзями", до яких страшно повернутися спиною.

Країна потерпає від корупції, бідності, демографічної кризи та тіньової економіки. Новими викликами для влади останніми роками стало зростання цін на енергоносії та стрімке збільшення держборгу. На Україну також тиснуть екологічні ризики.

Однак із переліку проблем у 2010 році вибула політична нестабільність. Побудова сильної вертикалі влади триває швидкими темпами, за підтримки населення, яке втомилося від хаосу та безвідповідальності керівництва держави в попередні періоди.

У сформованих умовах консолідація влади є головним приводом для оптимізму, оскільки саме вона дає шанс Україні радикально скоротити набутий баласт проблем, прискорити й оздоровити процес свого економічного розвитку.

Динаміка номінального ВВП України

Рік	ВВП у фактичних цінах, млрд грн	Усереднений офіційний курс гривні, грн/\$	ВВП у доларовому еквіваленті, \$ млрд	Зміна ВВП у доларах до попереднього року, %
2007	720.731	5.05	142.719	32.5
2008	948.056	5.2672	179.992	26.1
2009	914.72	7.7912	117.404	-34.8
2010 прогноз	1083.1	--	--	--
2011 прогноз	1253	--	--	--

Дані – НБУ, уряд, розрахунки – Інтерфакс-Україна

Стабільно важкий стан

Вплив найбільшостих кризових проявів у 2010 року ослаб, але глибинні причини вразливості економіки не усунуто, й вони очікують свого чергового виходу на сцену.

У січні-вересні-2010 зафіксовано зростання ВВП, але воно переважно забезпечене сприятливою базою порівняння і певним поліпшенням кон'юнктури зовнішнього ринку, що не дає приводу для заспокоєння.

Вплив цих генераторів економічної динаміки слабшає. Зростання українського ВВП у III кварталі становило порівняно з аналогічним періодом минулого року лише 3,5%, що є мінімальним показником для 2010 року. В першому півріччі зростання було помітно більшим: у II кварталі – 5,9%, в січні-березні – 4,9%. У IV кварталі ситуація посилиться: у жовтні-грудні-2009 р. проти аналогічного кварталу 2008 року падіння ВВП сповільнилося до 6,8% з 16% за підсумками III кварталу.

Другим за значенням обважнювачем для економічної динаміки в короткостроковій перспективі є певне погіршення зовнішнього попиту на метали (26,1% від загального експорту товарів у січні-вересні-2010). Ціни на металопродукцію на зовнішніх ринках знижуються, оскільки очікуваного належного відновлення ділової активності не відбулося. При цьому українські виробники з кожним інфляційним місяцем втрачають частину конкурентних переваг, які вони дістали в результаті 60-відсоткової девальвації гривні у 2008-2009 роках.

Волатильність зовнішніх ринків обмежує динаміку індустріального сектора, нагадуючи про високу залежність України від будь-яких рухів у секторі міжнародної торгівлі commodity: близько половини українського експорту припадає на товари з низькою обробкою або сировину.

У вересні та жовтні відновлення промислового виробництва зберігалося на досить високому рівні – 10,2% проти аналогічних місяців 2009 року. За десять місяців 2010 року промвиробництво зросло на 10,7% порівняно з аналогічним періодом минулого року, тоді як за підсумками дев'яти місяців зростання досягало 10,8%, а за підсумками восьми – 10,9%. Найбільший приріст у січні-жовтні відбувся у машинобудуванні – 32,9%, зростання у металургії – 12,3%.

Однак ці цифри дещо меркнуть, якщо згадати, що у 2009 році промвиробництво в Україні впало на 21,9%, при цьому в січні-жовтні – на 26,4% (машинобудування – мінус 49,7%, металургія – мінус 33,5%).

Очевидним негативом для ВВП у II півріччі також став слабкий урожай. Не додасть динаміки агросектору також дискусійне введення квот на експорт зернових, дію якого може бути пролонговано на 2011 рік.

Металургія – дар чи прокляття?

На країну припадає близько 20% світових запасів залізної руди, 30% марганцю, а також є поклади коксівного вугілля: вимагати від природи більшого навряд чи буде справедливо. Однак відсутність стимулів (зокрема й фіскальних) для модернізації виробництва, дешева робоча сила та пільгові ціни на газ аж до 2009 року призвели до відсутності належного прогресу в оновленні виробництва. За оцінкою Світового банку, у 2000-2008 роках низькі ціни на газ економили для України в середньому 7,6% ВВП.

Саме тому понад 30% української сталі все ще плавлять застарілим і високоенерговитратним мартенівським способом (у світі – менше ніж 1%). Сучасні електропечі, що гарантують високу якість, дають лише 5% української сталі: мартени споживають енергії вчетверо більше порівняно з електропечами. Загальна потреба галузі в інвестиціях для оновлення становить близько \$20 млрд – залучення таких коштів може тривати роки.

У зв'язку з цим неминучою перешкодою на шляху розвитку "флагмана" української економіки стане збільшення конкуренції навіть на традиційних ринках збуту: потужності світового металургійного виробництва на третину перевищують наявний попит.

Від спорту до держборгу

Падіння обсягів виконаних будівельних робіт в Україні за десять місяців уповільнилося до 9% (порівняно з аналогічним періодом 2009 року) – в січні-вересні зниження становило 12,6%. Приріст обсягу освоєних інвестицій в основний капітал у галузі становив за дев'ять місяців лише 2,5% порівняно з тим самим періодом кризового 2009 року. Але певне пожвавлення в секторі є, як і прогрес у питанні спрощення процесу одержання дозвільної документації.

Поліпшення ситуації великою мірою пов'язане з реалізацією програми з підготовки до проведення в Україні фінальної частини чемпіонату Європи з футболу 2012 року.

Те, що добре для будівельної галузі, – не завжди добре для платників податків. Справа не в тому, що відсутність достатнього обсягу приватних інвестицій змушує державу нарощувати бюджетні видатки на цю програму, збільшуючи свою частку в загальному фінансуванні. Проблема в тому, що в наскрізь корумпованій країні зростання таких витрат означає не так збільшення обсягу виконаних робіт, як розширення стягуваної чиновниками ренти.

При цьому йдеться про дуже великі державні інвестиції країни з дуже маленьким ВВП. Якщо спочатку передбачалося виділити з держбюджету в 2010-му і 2011 роках 10,9 млрд грн і 9,4 млрд грн відповідно, то нині йдеться вже про державну підтримку в розмірі 23,7 млрд і 28,8 млрд грн.

Говорячи про перспективи сектора, не можна обійти увагою значне скорочення іпотечного кредитування, яке пригнічуватиме розвиток житлового будівництва, як до кінця 2010 року, так і у 2011 році.

Окремий чинник впливу на перспективи країни – зростання боргового навантаження. За вельми скромні економічні досягнення 2010 року Україна заплатила суттєвим зростанням фінансових зобов'язань у приватному і державному секторах. За даними НБУ, влада України та українські корпорації в період із 1 липня 2010 року по 1 липня 2011 року мають виплатити лише за зовнішніми зобов'язаннями (без урахування відсотків) \$42,1 млрд: обсяг короткострокового зовнішнього боргу на кінець I півріччя 2010 року становив 40,3% від загального обсягу валового зовнішнього боргу країни, збільшившись за I півріччя на 14%.

При цьому, за оцінками Рахункової палати, якщо в 2009 році на боргові виплати спрямовувалась кожна п'ята гривня доходів держбюджету, то в 2010 році заплановано майже кожену четверту гривню. Восени-2010 Мінфін прогнозував, що в 2011-2013 роках на погашення і обслуговування держборгу необхідно буде виділити близько 156 млрд грн (доходи держбюджету-2010 заплановані у розмірі 252,7 млрд грн).

У таких умовах подальша інвестиційна експансія з боку бюджету може вилитися в серйозні неприємності. Мало того, якщо розширення капітальних витрат буде зроблено за рахунок емісії гривні, то в умовах високої корупції такий крок матиме швидше негативні наслідки, ніж прискорення розвитку.

Прогноз виплат за держборгом, млн грн

рік	всього	зовнішній	внутрішній	обслуговування	погашення
2011	53486.71	14427.70	39059.01	19611.56	33875.15
2012	47399.08	19831.05	27568.03	16755.92	30643.16
2013	55210.47	36610.17	18600.30	13475.14	41735.33

Дані: Мінфіну на жовтень-2010

Споживач завжди правий

Пожвавлення внутрішнього попиту справді тішить. Усі ми пам'ятаємо, що чим більше агентів економіки зберігають (не витрачають), тим вища ймовірність скорочення виробництва та зменшення економічної активності. Так от, на тлі приросту депозитів фізичних осіб у січні-жовтні-2010 на 23,5% і попри скорочення залишків за кредитами населенню на 9,9% за той самий період, роздріб зріс за десять місяців на 5,8% порівняно з аналогічним періодом 2009 року. Це утримало економіку від більш сильного гальмування у III кварталі.

Внутрішній споживчий попит був одним із головних генераторів економічного зростання в останні роки перед кризою. Його підтримувало фінансоване за рахунок зовнішніх позик споживче кредитування, а не лише зростання зарплат. Але девальвація гривні, яка настала під час кризи, підвела ризику під кредитною експансією, сформувавши величезний масив проблемних кредитів. За оцінкою міжнародного рейтингового агентства Fitch, з урахуванням реструктурованих позик частка проблемних кредитів в українських банках за підсумками першого півріччя 2010 року становить понад 50%.

Із попередніх помилок владі необхідно зробити правильні висновки. Необхідно підтримувати зростання внутрішнього споживання шляхом формування стимулів для поступового розширення частки зарплати в собівартості продукції, а не за рахунок розігрівання кредитування під завезення імпортного ширвжитку. Продовження популістської практики підвищення зарплат у бюджетному секторі в розмірі, який перевищує зростання продуктивності праці, вже практично неможливе. Подальше нарощування дефіциту держбюджету і держборгу критично знизить стабільність фінансової системи.

Сумарний вплив на економіку перерахованих сил дає змогу прогнозувати подальше уповільнення зростання ВВП у жовтні-грудні до рівня близько 2%. Це не ставить під сумнів урядовий прогноз на 2010 рік – зростання на 3,7%. Його досягнення цілком реалістичне. Але такі реалії не дають можливості очікувати швидкого повернення до докризового рівня. Особливо, якщо розвиток світової економіки уповільниться. У Мінекономіки вважають, що економіка України може

повернутися до нього лише в 2013 році. Але цю мету не можна вважати надзадачею – за підсумками 2008 року України досягла лише 74,1% від рівня 1990 року.

Пошук інвесторів

Слід визнати, що українська економіка ще досить далека від відновлення з інвестиційної точки зору: складні умови ведення бізнесу, значний фіскальний тиск і корупція не стимулюють підприємців до довгострокових вкладень. За даними Держкомстату, капітальні інвестиції за дев'ять місяців 2010 року становили 103 млрд грн, що на 2,9% нижче, ніж за той самий період минулого року. Враховуючи те, що показник капітальних інвестицій розраховується без урахування інфляції, реальне зниження показника становило близько 13%.

Україна поки що програє конкурентну боротьбу за вітчизняні та іноземні інвестиції. За даними статистичного відомства, чистий приріст прямих іноземних інвестицій у січні-вересні-2010 становив \$2,5 млрд, що на 14,3% менше, ніж цей показник за аналогічний період 2009 року. Що не дивно.

Згідно з дослідженням Global Competitiveness Report-2010-2011 Всесвітнього економічного форуму, Україна за рівнем конкурентоспроможності посіла 89-е місце, спустившись із 82-го минулого року. Країні вдалося зберегти такі переваги, як високоосвічене населення, гнучкий та ефективний ринок праці, перспективний обсяг внутрішнього ринку.

Водночас значний негатив концентрувався в зоні відповідальності держави. Дослідження засвідчило, що зі 139 країн Україна за захистом прав міноритарних власників посіла 138-е місце, за захистом прав власності – 135-е, за незалежністю судової влади – 134-е. Рівень хабарів відніс нас на 127-е місце. За показником "макроекономічна стабільність" Україна посіла 132-е місце. Ефективність податкової системи оцінено 136-ю позицією, а гніт митних процедур – 131-ю. І, нарешті, надійність банківської системи країни удостоєна 138-го місця.

Оцінки Світового банку не набагато кращі. У звіті Doing Business 2011 Україна за рік поліпшила на дві позиції свій показник у ренкінгу щодо умов ведення бізнесу, піднявшись до 145-го місця серед 183 країн-учасниць. Максимальне покращення в Україні зафіксовано за критерієм "умови для старту бізнесу" – на 18-й позицій, до 118-го місця.

Водночас падіння зафіксовано за критерієм "захист інвестицій" – на одну позицію, до 109-го місця. Згідно зі звітом, оцінка системи оподаткування в Україні залишилася без змін – країна на 181-у місці: в Україні передбачено 135 податкових платежів на рік, тоді як в інших країнах Східної Європи та Середньої Азії – в середньому близько 41,7, а в розвинених країнах – 14,2.

Податкове навантаження на фонд оплати праці в Україні перебуває на рівні 43,3%, що набагато більше, ніж в інших країнах Східної Європи і Середньої Азії та в розвинених країнах – у середньому 22,9% та 23,3% відповідно.

Один із найавторитетніших українських економістів, професор Анатолій Гальчинський нещодавно виділив ще одну проблему, яка стримує розвиток, – адміністративний ринок, позбавлений нормальних умов конкуренції.

В Україні в конкуренції виживають не ті, хто насправді перспективний у технологічному та організаційно-структурному плані, а ті, хто зумів інтегруватися в систему влади, становить її економічну опору. За його даними, через це питома вага інноваційно активних підприємств у нас у сім-вісім разів нижча, ніж у країнах із розвинутою ринковою системою.

Дефіцит доброзичливців

Ніхто із сусідів не зацікавлений в економічно сильній Україні. Політичні жести України (зокрема відмова від ядерного статусу) економічних дивідендів не принесли. Сучасна політика Європейського союзу спрямована, передусім, на розширення продажів своїх товарів на українському ринку без жодних обмежень. З урахуванням високого технологічного розвитку країн Західної Європи і набагато більш сприятливих умов кредитування виробництва, такий підхід формує механізм "рівності нерівних".

Результатом такої "дружби" може стати лише остаточне руйнування українського виробництва товарів із високим ступенем обробки і перехід до повної залежності від імпорту.

Ще один стратегічний "друг" України – Росія. Останнім часом українська влада дедалі частіше признається в симпатіях до північного сусіда. Але такі визнання не вибілюють з історії проблеми конфіскації Росією заощаджень українських громадян у розмірі понад 131 млрд грн, яка лягла в основу списку претензій до російської сторони. Останнім поповненням цього переліку стали підписані в 2009 році газові угоди: ці домовленості украї не вигідні українській стороні, але, схоже, змінювати умови Росія не готова.

Глибинні проблеми

Бідність – головна проблема країни. Відновлення зростання ВВП України в 2010 році не зупинило процесу зубожіння населення. За даними Міністерства праці та соціальної політики, чверті українців (12,5 млн людей) особливо втрачати нічого. При цьому в січні-вересні рівень бідності зріс на 0,4 процентного пункту, до 26,4%.

За даними Світового банку, частка бідного населення в Україні скоротилася з 47% у 2002 році, до 12,3% у 2007 році за рахунок непропорційного економічному розвитку зростання зарплат у бюджетному секторі. Економічна криза повернула цей показник до рівня 16%.

Звісно, для соціальних потрясінь такої кількості малозабезпечених недостатньо, але тенденція вкрай тривожна. Адже саме бідність є основною причиною демографічної кризи (близько 5 млн українців працюють за кордоном), яка привела за собою і пенсійну кризу.

За даними Міжнародного валютного фонду, з 2003-го до 2009 рік витрати Пенсійного фонду збільшилися з 9% до 18,1% ВВП, що є одним з найвищих показників у світі: до 2020 року на кожного платника пенсійних внесків припадатиме один пенсіонер.

З бідністю пов'язані такі біди як корупція, кримінальна злочинність і тіньова економіка. За експертними оцінками, у "тіні" вже перебуває понад 45% ВВП, що є критичним рівнем. Обсяги тіньової зарплати становлять близько 50% від легальних виплат. На цьому тлі корупція почуває себе упевнено, маючи в своєму розпорядженні достатній ресурс, що обнуляє будь-які почини, які можуть змінити наявну ситуацію.

У зв'язку з цим очевидною є важливість дотримання черговості вирішення проблем. Без радикального пригноблення корупції прогрес навряд чи буде можливий. Тому видається помилковою першочергова імплементація новою правлячою командою податкової реформи. Посилювання вимог до малого бізнесу за збереження наявного рівня корупції і свавілля чиновників може призвести лише до скорочення зайнятості. При цьому мети з оздоровлення фіскальної сфери досягнуто не буде.

Яскравою ілюстрацією цього принципу є спробою врятувати комерційні банки, що постраждали від кризи, за рахунок бюджетних коштів. У 2009-2010 роках у рамках програми із рекапіталізації банків три фінустанови отримали 17 млрд грн бюджетних коштів. Але у вересні-2010 з'ясувалося, що вони потребують нових вливань на суму 12,5 млрд грн. При цьому, згідно даними Головного контрольно-ревізійного управління України, з цих фінустанов за фіктивними контрактами виведено 10 млрд грн.

Можливим вирішенням проблеми бідності може стати створення умов для підвищення частки зарплат у собівартості товарів. За даними українських профспілок, частка оплати праці у витратах на виробництво в 2009 році становила близько 6%, тоді як в європейських країнах цей показник становить понад 30%. Збільшення цього показника не тільки розширюватиме споживчий попит, але і формуватиме додатковий фінансовий потік для виплати пенсій.

Подальше стимулювання підприємств за рахунок дешевої робочої сили витісняє найкваліфікованіших робочих на зарубіжні ринки, знижує стимули персоналу до праці, а також скорочує зацікавленість підприємців у модернізації. Це також деморалізує населення і роз'їдає державні фінанси – люди більше починають орієнтуватися на соціальну допомогу з боку уряду, ніж на перспективу самостійно заробити на життя.

Системні козири

Окрім проблем, Україна має цілу низку можливостей. Приватизація все ще може значно підтримати бюджет протягом 1-2 років. Значні сільськогосподарські угіддя роблять перспективи агросектора країни дуже принадними. Особливо на тлі наростаючого дефіциту продовольства в світі. Вигідне географічне розташування обіцяє передумови для розвитку транзитного потенціалу.

Звичайно, реалізація цих потенціалів потребує залучення інвестицій. А цього не буде без радикального поліпшення інвестиційного клімату. При цьому зволікання з реформами може остаточно прописати Україну серед країн, що істотно відстали від лідерів.

Для вживання адекватних заходів із санації держуправління і формування міцного фундаменту для подальшого прогресу необхідно реально оцінювати проблеми, що склалися. Таке усвідомлення допоможе виробити чіткі рішення, а наявність політичної волі і жорсткої вертикалі влади забезпечить їх реалізацію.

З урахуванням цього, можна повторно констатувати – сильна влада, що сформувалася наразі в Україні є головною надією на перелом негативних тенденцій. А зроблені главою держави заяви восени цього року вселяють надію на те, що влада розуміє глибину проблем і має бачення їх вирішення. Окреме питання – наскільки швидко вдасться зломити інерцію системи, що сформувалася, і з якими втратами.

"На моє глибоке переконання, головним сьогодні є: по-перше, успішне проведення реформ і модернізація країни; по-друге, ефективність самої влади, як у внутрішній, так і в зовнішній політиці", – сказав президент Віктор Янукович у листопаді під час засідання Ради національної безпеки і оборони України.

Хотілося б вірити, що цілі трансформацій будуть правильно визначені і утиск фінансових інтересів населення країни з часом буде компенсовано за рахунок прискорення зростання економіки.

Консенсус-прогноз на 2010-2011 роки (на листопад-2010)

Показник	Середній на 2010 рік	Середній на 2011 рік	Мінімум 2010 рік	Максимум 2010 рік	Мінімум 2011 рік	Максимум 2011 рік
Номинальний ВВП, млрд грн	1079	1270	1042	1102	1227	1360
Реальний ВВП, %	4,2	4,6	3,5	5,7	4,0	5,5
Інфляція (груд. до груд.), %	12,2	10,7	9,5	13,8	8,9	15,2
Курс грн/\$, на кінець періоду	8,01	8,05	7,50	9,00	7,50	9,00

Дані підготовлено Міністерством економічного розвитку і торгівлі України на основі оцінок державних і неурядових аналітичних центрів.

ПОЛІТИЧНИЙ ОГЛЯД УКРАЇНИ

ОГЛЯД ПОЛІТИЧНОГО ЖИТТЯ УКРАЇНИ ЗА 2010 РІК

На початку 2010 року в правлячих колах Києва після перемоги Віктора Януковича на президентських виборах відбулися політичні зміни, що призвели до завершення Помаранчевої ери і позначили початок нового періоду в розвитку країни. Президент Янукович переміг Прем'єр-міністра Юлію Тимошенко з перевагою у майже один мільйон голосів у другому турі голосування 8 лютого і став четвертим Головою держави в Україні з того часу, як країна виборолала незалежність у 1991 році. Завдяки змінам у парламентській процедурі, які було внесено після президентських виборів, Президент Янукович спромігся швидко створити нову коаліцію в українському парламенті з комфортною більшістю, підкріпленою депутатами-перебіжчиками з колишньої парламентської Помаранчевої коаліції. Представник Партії Регіонів високого рангу Микола Азаров був призначений Прем'єр-міністром нового уряду, що став одним з найбільших Кабінетів Міністрів у сучасній Європі.

Місцеві вибори, раніше заплановані на травень 2010 році, новою владою було перенесено на кінець жовтня. Ці вибори стали першими з часу зміни уряду і проводилися за новими нормами, згідно з якими було змінено умови участі політичних партій. Місцеві вибори завершилися досягненням значних регіональних успіхів Партії Регіонів Президента Януковича в усіх областях країни, крім західних, де значного локального успіху домоглася націоналістична партія «Свобода». Наступним значним виборчим випробуванням для країни будуть чергові парламентські вибори, заплановані на 2012 рік, але які ще можуть бути перенесені на пізніший термін.

Восени також було прийнято знакове рішення Конституційного Суду, яким скасовувалися зміни до української Конституції, що були раніше внесені як частина компромісу, досягнутого на піку Помаранчевої революції у грудні 2004 р. Рішення суду означало, що Президентів повертаються значні повноваження, тим самим Президент Янукович отримав конституційне положення, аналогічне тому, що мав колишній Президент України Леонід Кучма. Зміни 2004 року створювали певну конституційну плутанину в країні, розмивши інституційні межі між повноваженнями Президента та Прем'єр-міністра, що неодноразово призводило до інституційної безвиході протягом Помаранчевого періоду. Після відновлення судом у 2010 році первісної Конституції 1996 року Президент України на сьогоднішній день постає більш чітко визначеною і найбільш вагомою фігурою політичної системи країни.

У міжнародній сфері 2010 рік позначився напруженою роботою нової адміністрації з перебудови відносин з Росією після п'яти років геополітичного антагонізму. У квітні відбулося підписання двосторонньої угоди в Харкові, згідно з якою продовжувався термін перебування Російського Чорноморського Флоту в українському портовому місті Севастополі ще на 25 років, таким чином

гарантуючи російську військову присутність у Криму до 2042 року. Згідно Харківської угоди Україна також отримала сприятливі умови щодо постачання російського газу. На противагу прагненню попередньої Помаранчевої адміністрації до членства в НАТО, Президент Янукович прийняв політику нейтралітету і проголосив Україну офіційно позаблоковою державою, попередньо повідомивши військовому Альянсу, що країна більше не зацікавлена в отриманні Плану дій щодо набуття членства (ПДЧ). Проте, хоча майбутнє членство в НАТО більше не входить до порядку денного Києва, Україна протягом року підтримувала своє практичне співробітництво із силами НАТО і продовжує прагнути розвивати міцні професійні зв'язки з альянсом у різних галузях. Перший міжнародний візит Президента Януковича в якості Голови української держави відбувся до Брюсселю – символічний крок, що був широко сприйнятий як обережна спроба нового українського лідера продемонструвати важливість інтеграції до ЄС для України. Президент Янукович заявив, що європейська інтеграція залишається найвищим міжнародним пріоритетом країни, і 2010 рік позначився прогресом у двосторонніх переговорах між Брюсселем і Києвом щодо нової Угоди про асоціацію, яка включатиме Угоду про вільну торгівлю. Очікується, що ця майбутня Угода про асоціацію буде остаточно оформлена у другій половині 2011 року. Вона розглядається обома сторонами як великий крок вперед на шляху розвитку тісніших двосторонніх зв'язків і як документ, що відображає стратегічне значення України для політики добросусідства ЄС. Президент Янукович також відстоював питання безвізового режиму з ЄС як складову частину будь-якої остаточної Угоди про асоціацію. Між тим, посадові особи ЄС наголосили на тому, що укладення будь-якої майбутньої угоди про вільну торгівлю також залежатиме від прихильності українського уряду щодо дотримання у країні демократичних принципів, прийнятих всіма державами-членами ЄС. Між тим, протягом 2010 року українські урядовці відмовилися відкинути можливість участі України у можливому євразійському торгівельному блоці, що включатиме Росію, Казахстан та Білорусь. У наступному році лідери України мають зробити остаточної вибір на користь вільної торгівлі в межах ЄС чи СНД і свою роль у визначенні цього вибору також відіграватиме членство країни в СОТ.

ЄВРО – 2012

ЄВРО-2012. КУРС НА БРЕНДИНГ УКРАЇНИ

Основні політичні та спортивні події мають першочергове значення для сприйняття країни у світі. США піднялися на перше місце у рейтингу Futurebrand's 2009 Country Brand Index, головним чином, завдяки популярності президента Обами і змінам у сприйнятті країни у світі, викликаним його обранням. Канада стала брендом №1 згідно з рейтингом 2010 Country Brand Index також частково через підвищену увагу до неї у зв'язку із зимовими Олімпійськими іграми у Ванкувері. Такі спортивні події, як Чемпіонат світу в Південній Африці та Олімпійські ігри у Китаї, привернули увагу до цих країн, і у випадку з Китаєм, безумовно, посприяли зміні сприйняття країни у всьому світі.

Практика показує, що чемпіонати Європи з футболу позитивно впливають на приймаючі країни не тільки розголосом, а також, природно, розвиваючи нові туристичні потоки. Активна комунікація Португалії, господаря Євро-2004, дозволила покращити сприйняття країни на 74%. Більше трьох чвертей туристів, які приїхали до Португалії на Євро-2004, відвідали країну вперше і висловили готовність відвідати її ще раз. Хоча переважну більшість аудиторії Євро-турнірів складають чоловіки, 95% з них подорожують із сім'ями та друзями (середній розмір групи – дві-чотири особи), і вони, зазвичай, залишаються в країні протягом 3-5 днів. У Португалії середні витрати більш ніж 50% туристів склали 500-1000 євро, що дає гарне уявлення про можливий вплив чемпіонату Європи на ВВП, навіть без урахування ефекту мультиплікатора, що буде спричинений розвитком туристичної індустрії у зв'язку з прийманням країною Євро.

А яка ситуація з Україною? Яке її поточне сприйняття і які виклики існують у зв'язку з Євро-2012?

Протягом усіх років незалежності Україні бракувало системного підходу до управління своєю репутацією. Країні зовсім не вдається проявити себе у відповідних рейтингах, оскільки люди, що беруть участь у міжнародних опитуваннях, не мають чіткого уявлення про Україну. Коли ж вона згадується, то часто сприймається як частина Росії, або ж її репутація зіпсована такими подіями, як газові війни з Росією та створення проблем у транспортуванні газу до країн Європейського Союзу, чи Чорнобилем.

Коли не зважати на міжнародне співтовариство, що помітило реверс у зовнішній політиці України у поточному році, то українські президентські вибори, що відбулися на початку 2010 року, самі по собі не мали великого впливу на брендинг країни в очах міжнародної аудиторії. Якщо історію репутації України з 1991 року зобразити як кардіограму, то можна було б, ймовірно, побачити тільки один помітний пік – Помаранчеву революцію, коли країна створила свою власну новину для світу. Революції цікаві світовим каналам новин, активні суспільні рухи привертають увагу і отримують підтримку тих країн (і їх ЗМІ), в яких демократія, політичні свободи, свобода слова є

серед основних принципів державного управління. Україна була модною у західних ЗМІ протягом кількох місяців. Для світової аудиторії це була тема для розмови. Люди в усьому світі замислювались над подіями в Україні.

Залишаючи осторонь той факт, що цей момент міжнародної зацікавленості Україною не зберігся на тому ж рівні, і, більше того, якимось втратився в роки після помаранчевої революції, Україна тепер має ще один шанс - цього разу таку спортивну подію, як Євро-2012, щоб поговорити з іноземною аудиторією, коли вона знову буде готова помітити Україну. Більш того, це шанс, щоб іноземні глядачі були готові не тільки спостерігати, а й по-справжньому брати участь у житті країни: відвідати її, і, ймовірно, насолоджуватися своїм перебуванням настільки, щоб згодом повернутися знову.

Євро-2012 є не панацеєю, а каталізатором для якомога кращої підготовки до зустрічі з європейською сім'єю шанувальників в Україні. Надаючи їм можливість зустрітися з правдивою, різносторонньою, гостинною та красивою нацією, можна надовго завербувати їх як адвокатів України на світовій арені. Як країна, до якої туристи в даний момент приїжджають переважно з Росії, Білорусі, Молдови та ряду інших пострадянських держав, а топ-десятка завершується Німеччиною і США (єдині представники розвинених країн), Україна може використати Євро-2012, щоб привернути увагу та зацікавити відвідувачів з країн ЄС та значно вплинути на свої туристичні потоки.

В перспективі країна має потенціал використати Євро-2012, найбільшу в найближчому майбутньому спортивну подію, для покращання свого іміджу в міжнародному співтоваристві. Завдання полягає в тому, щоб ефективно використати час, що залишився до Євро-2012, на добре сплановану активну комунікацію від імені України.

Восени 2010 року уряд презентував офіційний логотип країни та запустив серію рекламних роликів, які будуть демонструвати на каналах CNN та Euronews Україну та міста, що будуть приймати Євро-2012. Хоча спеціалісти з комунікацій виступають за більш глибокий підхід до розвитку бренду України, ці зусилля неминуче посприяють підвищенню обізнаності про Україну за кордоном. У той же час, цьому відео доведеться конкурувати у насиченому міжнародному медіа-просторі з численними аналогічними рекламними кампаніями від більшості європейських країн, що розвиваються.

Країні необхідно буде вирішити, який із її атрибутів повинен стати фокусом для позиціонування та комунікацій. Обирати є з чого: тисячолітня історія, що знаходить своє відображення у величній архітектурі українських соборів та замків; роль України як колиски східнослов'янської цивілізації; тісний взаємозв'язок її еліти з європейськими королівськими сім'ями; козаки, які у 1710 році ввели демократичну конституцію. З точки зору географії та природних ресурсів, Україна є абсолютним власником 28% світового запасу чорнозему, а також має кілька кліматичних зон: від помірно-континентального клімату у Києві до субтропічного Криму та від Карпат до Чорного Моря.

Україна могла б також використовувати спадщину відомих українців, які найчастіше більш відомі за кордоном, ніж у самій Україні. Серед них: Роксолана Хуррем (дружина та стратег Сулеймана I Пишного), Ігор Сікорський (винахідник гелікоптера), Серж Лифар (балетний танцівник та хореограф), Сергій Корольов (видатний учений у галузі ракетобудування), а також багато художників та акторів від Кандинського та Малевича до Енді Уорхола та Міли Йовович.

Україна має власні надбання сучасного мистецтва, моди, музики, які заслуговують на визнання та відображають, з одного боку, глибоке коріння нашої культури, а з іншої точки зору, її сучасність, інноваційність та багатство.

Важливо також звернути увагу на зміни у міжнародному медіа-полі, в тому числі на очікування аудиторії та зростання значимості он-лайну при прийнятті рішень щодо подорожей. Не буде цілісної маркетингової кампанії без належного місця у рейтингу FutureBrand Country Brand Index та подібних рейтингах, спільних проєктів із Discovery Channel та National Geographic, ключовими національними ЗМІ з пріоритетних для України ринків, професійної презентації України на основних туристичних ярмарках та виставках, гідних путівників для іноземців та масивної представленості багатьма мовами в он-лайн.

Україна також могла би просувати свою позицію з більшою ефективністю, якщо б навчилася використовувати професійні приватні та громадські ініціативи, на зразок DiscoverUkraine, що підвищує потенціал маркетингової діяльності для країни. Такі ініціативи також забезпечують спадкоємність, що є одним із ключів до успіху в маркетингу країни та регіонів, коли більшість урядових проєктів залежить від політичної волі та зацікавлення сторін. Від проєкту DiscoverUkraine2012, в рамках якого фахівці та громадськість добровільно діляться своїми знаннями з урядом та об'єднують зусилля різних приватних ініціатив, держава може мати неабияку користь, а світ отримує можливість та стимул відкрити щирість та красу України.

Будемо сподіватися, що одна з найбільших країн Європи буде сприймати свою репутацію виключно як актив, оскільки тільки добре спланована інтегрована комунікаційна кампанія, що починається з розробки унікального бренду Україна і використовує безліч каналів, може досягти успіху на тлі сильної конкуренції з боку інших країн.

DiscoverUkraine – це професійно-громадська ініціатива з розбудови міжнародної репутації України у контексті підготовки до Євро-2012. Це платформа для об'єднання зусиль та взаємодії партнерів проєкту – бізнесу, громадських об'єднань та діячів, ЗМІ, експертів з маркетингу територій та комунікацій – з метою продемонструвати через продукти українського бізнесу, прогресивні культурні проєкти, досягнення великих українців найкраще, що Україна може дати світові, а також ті зусилля, які докладася Україна, щоб покращити свій міжнародний імідж для туристів, інвесторів та загальної публіки.

Один із ключових проєктів цієї ініціативи – створення онлайн платформи www.discoverukraine2012.org, яка здебільшого спрямована на іноземців. Цей веб-портал позиціонує Україну як країну, якій притаманні різноманітність та щиросердність, сучасність та автентичність, країну, яка варта того, щоб її відвідати та відкрити для себе, а може, й залишитися назавжди. Задля цього проєкту було ретельно відібрано найкраще з України – регіони, люди, організації, - щоб показати, що саме відрізняє нашу країну від інших країн, і завдяки чому, в той самий час, вона така схожа на інші відомі європейські місцевості.

Серед інших проєктів ініціативи – оновлення пам'яток культури за кордоном, пов'язаних із відомими українцями, та підтримка прогресивних культурних ініціатив, а також конкурс на кращі проморолики серед студентів Школи Журналістики Національного Університету «Києво-Могилянська академія» на тему «Найцікавіші проєкти України».

Ініціатива стала можливою завдяки співпраці з «Американською Торговою Палатою в Україні» та допомозі PR-комітету робочої групи з розвитку інформаційної політики. Серед співорганізаторів проєкту - **DTEK** (перша приватна енергетична компанія в Україні, підрозділ фінансово-індустріальної групи System Capital Management (SCM), **METRO Cash & Carry** (підрозділ з продажів компанії METRO GROUP, однієї з найбільшої міжнародної компанії роздрібно-го продажу), «**Оболонь**» (найбільший виробник напоїв в Україні), «**Міжнародні Авіалінії України**» (класична авіакомпанія європейського рівня, яка надає пасажиром широкий рівень послуг) та **ОАО «Судобудівний завод Zaliv** (один із найбільших суднобудівних заводів Східної Європи, який спеціалізується на будівництві та ремонті суден). Партнери проєкту розробили свого часу такі відомі національні проєкти, як «**Країна мрій**» (міжнародний фестиваль етнічної музики, організований Олегом Скрипкою), «**Український тиждень моди**» (професійний захід світу моди, який проводиться згідно світових стандартів неділь моди *prêt-à-porter*), **Business Ukraine** (незалежний журнал, який видається англійською мовою в Києві та висвітлює актуальні події країни), **Lviv Today** (щомісячне видання англійською та українською мовами про події зі світу культури, бізнес та суспільство у столиці Західної України), **PlaceID** – онлайн ресурс з маркетингу територій. **PRP Ukraine** виступає організатором та керівником проєкту DiscoverUkraine. PRP – провідна агенція на ринку PR-послуг в Україні, філія однієї з найвпливовіших світових мереж агенцій Weber Shandwick, що неодноразово ставала призером різноманітних фестивалів та заходів та що активно сприяла ефективному проведенню Олімпійських ігор у Китаї та Сочі. PRP протягом багатьох років є надійним і ефективним PR-партнером для мультинаціональних компаній на східноєвропейському ринку, а також консулює національні компанії при їх виході на міжнародні ринки. Спираючись на цей досвід, у 2008 році PRP Ukraine запропонувала рішення у сфері маркетингу територій та комунікацій – PRP PlaceID. Протягом декількох років після заснування ініціативи компанія надала низку консультацій з цього питання та скерувала маркетингові зусилля різних регіонів України: від Львівської регіональної державної адміністрації на Львівському міжнародному економічному форумі у 2008 та 2009 роках та Донецької обласної державної адміністрації на Донецькому інвестиційному саміті у 2008 році до співпраці з Радою міністрів Автономної Республіки Крим та започаткування і проведення Чорноморського економічного форуму у 2010 році й підтримки Міністерства аграрної політики України на міжнародному рівні.

Експорт сільськогосподарської продукції підлягає ліцензуванню. Ліцензування є декларативною процедурою, здійснюваною в рамках політики моніторингу експортних операцій, і ліцензування не має жодного обмежувального впливу на експорт продукції.

3. ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА

Державними органами України регулюються ціни на деякі види сільськогосподарської продукції, серед іншого, ціни на зернові культури, соняшник, цукор тощо. Державні органи встановлюють мінімальні та максимальні ціни на сільськогосподарську продукцію, здійснюють втручання у торговельну та фінансову діяльність, а також контролюють регулювання з метою утримання цін на визначену сільськогосподарську продукцію у межах між мінімальною та максимальною ціною.

Держава також підтримує виробників сільськогосподарської продукції шляхом (i) надання бюджетних кредитів; (ii) надання повної або часткової компенсації суми відсотків за кредитними договорами між виробниками сільськогосподарської продукції та банками; (iii) надання субсидій; та (iv) надання грошових субсидій.

У якості додаткового заходу підтримки сільськогосподарського виробництва у зв'язку зі світовою фінансовою кризою, Верховна Рада України постановила, що рефінансування банків Національним банком України здійснюється за умови продовження такими банками строків погашення кредитів сільськогосподарських підприємств на строк рефінансування, але не менше ніж на 365 днів.

4. ПЕВНІ ПОДАТКОВІ ПИТАННЯ

Замість застосування загального оподаткування, сільськогосподарським підприємствам дозволяється реєструватися платниками фіксованого сільськогосподарського податку (надалі – «ФСП»). Для того, щоб стати платником ФСП, прибутки підприємства, отримані від реалізації сільськогосподарської продукції, повинні перевищувати 75% від загального розміру валового прибутку підприємства за поточний (попередній) рік. ФСП замінює собою низку інших податків та обов'язкових платежів, що застосовуються відповідно до загальних правил оподаткування юридичних осіб України.

Сільськогосподарські підприємства (кваліфікаційні вимоги залишаються тими ж самими, що й для ФСП) можуть також обрати спеціальний режим податку на додану вартість (надалі – «ПДВ»). За цим режимом сума ПДВ, розрахована стосовно сільськогосподарської продукції, поставленої сільськогосподарським підприємством, не сплачується до бюджету, а скоріше сума ПДВ може

бути використана сільськогосподарським підприємством для відшкодування суми ПДВ, сплаченої на виробничі показники та для інших цілей, необхідних для сільськогосподарського виробництва. Крім того, в якості додаткового заходу для підтримання сільськогосподарського виробництва через світову фінансову кризу, Верховна Рада України постановила, що сума ПДВ, яка сплачується переробними підприємствами за продаж молока та молочних продуктів, м'яса і м'ясних продуктів, повинна повністю використовуватися для надання грошових субсидій сільськогосподарським підприємствам, що постачають молоко і м'ясо відповідним переробним підприємствам.

5. ЗЕМЛЯ ДЛЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА

Право власності

Земельне законодавство України передбачає певні умови та обмеження стосовно осіб, які мають право набувати у власність сільськогосподарські землі в Україні. Відповідно до українського законодавства лише громадяни України і товариства, створені фізичними та/або юридичними особами України, вправі набувати у власність і володіти сільськогосподарськими землями, за умови, що установчі документи товариства передбачають таку діяльність як сільськогосподарське виробництво.

Земельний Кодекс містить низку перехідних положень, які відкладають чи обмежують застосування певних положень Земельного Кодексу до певної дати в майбутньому. Ці перехідні положення встановлюють, що (i) до 1 січня 2015 року фізичні та юридичні особи можуть набувати у власність сільськогосподарські землі площею не більше 100 гектарів, та (ii) до прийняття законів «Про земельний ринок» та «Про державний земельний кадастр», певні сільськогосподарські землі (зокрема, земельні паї, земельні ділянки, які офіційно призначаються для виробництва продовольчої сільськогосподарської продукції, та/або земельні ділянки, виділені в натурі власникам земельних паїв для ведення приватного селянського господарства) не можуть бути продані, або в інший спосіб відчужені, якщо тільки таке відчуження не відбувається внаслідок успадкування або вилучення земель для суспільних потреб, а також не можуть продаватися сільськогосподарські земельні ділянки, які знаходяться в муніципальній і державній власності.

За загальним правилом, зняті після зняття вищезазначених обмежень, придбання прав на земельні ділянки державної або муніципальної

власності без споруд на ній у повинно здійснюватись на аукціоні.

Право оренди

Фізичні та юридичні особи України, іноземні фізичні особи, юридичні особи і спільні підприємства можуть орендувати земельні ділянки сільськогосподарського призначення державної, комунальної та приватної форм власності. Право оренди ґрунтується на договорі, що укладається між власником земельної ділянки та юридичною особою і підлягає обов'язковій державній реєстрації. За загальним правилом, право оренди на вільні від забудови землі державної або комунальної власності продається та придбавається на аукціоні. Земельні паї також можуть передаватися в оренду згідно на підставі договору оренди земельного паю.

Емфітевзис

Цивільний Кодекс і Земельний Кодекс запровадили поняття «емфітевзис», що означає право користування земельною ділянкою будь-якої іншої особи для сільськогосподарських цілей за договором, що укладається між землевласником і землекористувачем. У багатьох аспектах емфітевзис є подібним до звичайної оренди землі. Однак, наскільки нам відомо, на даний час ще недостатньо практики щодо застосування емфітевзису в Україні. Серед іншого, це обумовлено відсутністю законодавчо встановленого порядку державної реєстрації договорів емфітевзису, що є умовою дійсності договору емфітевзису. Однак така процедура повинна набути чинності з 1 січня 2011 року, що може значно розширити практику використання емфітевзису в сільськогосподарському виробництві.

Альтернативні варіанти отримання прав на сільськогосподарські землі

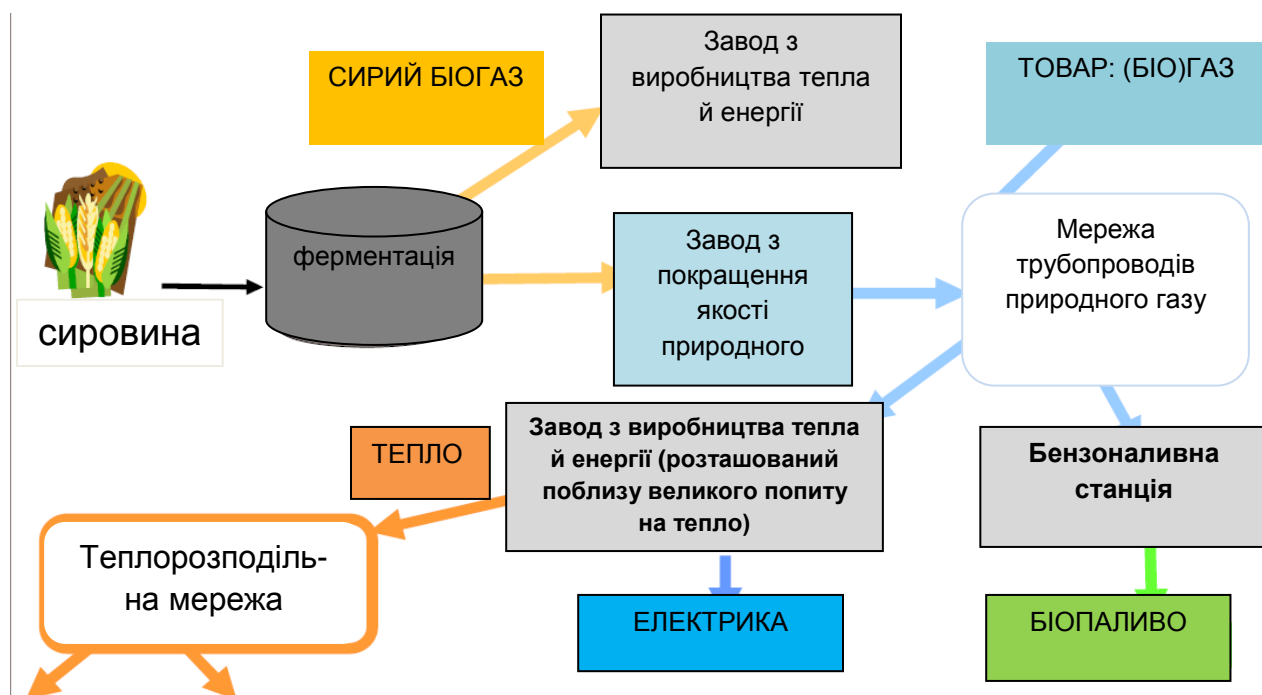
Юридична особа, зацікавлена у здійсненні сільськогосподарської діяльності в Україні, може розглянути можливість володіння земельними ділянками сільськогосподарського призначення опосередковано через створення або придбання частки у холдинговій компанії, дочірні компанії якої виступатимуть в якості безпосередніх орендарів або власників сільськогосподарських земельних ділянок. Зазначена опція допоможе уникнути можливих процедурних та адміністративних ускладнень при переоформленні правовстановлюючих документів на земельні ділянки.

БІОГАЗ – «ЕНЕРГІЯ РЕГІОНІВ» І ПИТАННЯ ПРО ЗАГАЛЬНУ КОНЦЕПЦІЮ

«Партія регіонів» вже самою своєю назвою переслідує чудове починання. Згідно наукових досліджень, існує характерна залежність між повноваженнями регіонів щодо прийняття рішень та економічною потужністю: чим більш децентралізовано розподілена державна влада, тим сильніше розквітає економіка.

Внеском у розвиток регіонів, віддалених від метрополій Києва й Донецька, також може стати стимулювання виробництва біогазу. Коли Законодавець нині підтримує лише виробництво електроенергії з відновлюваних джерел шляхом «зелених тарифів», біогаз зазнає поразки. У той же час можливості його застосування є вельми різноманітними, як демонструє наступна схема:

Так, біогаз може спалюватися безпосередньо після його утворення в установці для комбінованого вироблення теплової та електричної енергій або може облагороджуватися до якості природного газу для можливості його подачі в мережу природного газу. Після вибирання звідти він може виконувати будь-яку функцію, яку також може виконувати і природний газ (оскільки хімічні властивості після облагородження є абсолютно ідентичними): у якості палива для промисловості й домашніх господарств, як паливо, або після спалення в установці для комбінованого виробництва теплової й електричної енергій – як електрика і тепло.

Теперішнє однобоке стимулювання виробництва електроенергії (з біомаси – тільки у разі її рослинного походження, що виключає використання відходів тваринного походження і ставить під питання віднесення звалищного газу до певної категорії) викликає подив, адже Україна в цій галузі не зазнає дійсного дефіциту (навіть при тому, що введення «зелених тарифів» в принципі

потрібно вітати). Зате природний газ повинен імпортуватися в більших кількостях. Така залежність могла б поступово зменшуватися, наприклад, але не тільки, шляхом застосування «зеленого тарифу» на подачу біогазу або шляхом зменшення податку на біогаз як на біопаливо. Можливості стимулювання є настільки ж різноманітними, як і можливості використання біогазу.

Важливим у такому розумінні є звичайно й те, з чого отримують біомасу. На цей час Україна має у розпорядженні достатню кількість посівних площ, так що навіть цільове вирощування біомаси мало б сенс (за умови рентабельності). Щоправда на перспективу прогнозують нестачу продовольства у світовому масштабі, що призведе до конкурентної боротьби за посівні площі. Чи в такому разі вирощуватиметься енергія чи хліб, просто вирішуватимуть ринкові ціни.

Вже тільки з причин рентабельності перевага все ж надається утилізації рослинних і тваринних відходів. Виробничі витрати тут вичерпуються витратами на логістику й транспорт, а за необхідності також зберігання. Напівпромислові установки в цьому сенсі є абсолютно виправданими. Вони можуть зводитися чи то до потреб сільськогосподарського підприємства, чи, залежно від розміру підприємства, включати забезпечення сусідніх більш дрібних населених пунктів. Децентралізовані енергетичні рішення не лише роблять свій внесок у покращення рентабельності аграрних підприємств і племенних господарств, але також створюють робочі місця в регіонах, як раз особливо в сільських районах зі слабкорозвиненою інфраструктурою. До того ж децентралізовані рішення дозволяють уникнути падіння напруги в дротах, яке неминуче виникає у разі центрального виробництва, із подальшим розподіленням електроенергії на багато кілометрів.

Звичайно ж, біогаз не є вирішенням загальної проблематики енергозабезпечення. Біогаз слід розглядати як елемент одного загального рішення. Те як вирішується енергетичне питання в цілому є саме по собі предметом енергетичної стратегії. Хоч вона і є в Україні, лише небагато хто розглядає її як продуманий базис.

Робити ставку тільки на «зелений тариф» з погляду стратегії є, напевне, таким самим безглуздом, як і триматися за атомну енергетику. Вимоги до змішаних енергій майбутнього в будь-якому разі будуть величезними. Йдеться про власні ресурси і про їхнє – екологічно розумне – використання, йдеться про імпорт і ціну залежності від них, йдеться про здатність споживачів у промисловості й домашніх господарствах сплачувати зростаючу вартість енергії, при чому особливо «зелені тарифи» стають чинником, що визначає підвищення цін підчас подальшого розвитку відновлювальної енергетики. Шлях до «Зеленої доби», безумовно, не має альтернатив, оскільки традиційні енергоносії є вичерпними, а людство, дякувати богу, має все більший інтерес до розвитку стійких енергій і все менше готове миритися зі зносом навколишнього середовища.

Україна повинна спокійно зважитися піти власним шляхом. Цього неможливо досягти одним лише копіюванням «західних» законів, тим більше що їхні оригінали в країнах походження також ніяким чином не наштовхуються на загальне схвалення і часто призводять до економічно безглузвих перекосів. До того ж, кожна вимога («зелений тариф») повинна розглядатися також у

стратегічному контексті. Істотним елементом такої енергетичної стратегії в майбутньому, беззаперечно, повинно стати (децентралізоване) використання біомаси.

Вольфрам Ребок, адвокат, Старший партнер, Адвокатське об'єднання Arzinger

NB: Пільги на біологічне пальне

З метою стимулювання виробництва та використання біологічних видів палива, розвитку в Україні національного паливного ринку на основі залучення біомаси, як відновлювальної сировини для виготовлення біологічних видів палива законодавством України передбачений цілий ряд пільг стосовно оподаткування діяльності, пов'язаної з використанням біологічних видів палива (окремо від інших альтернативних видів палива та енергозберігаючих технологій).

1. Пільги з податку на прибуток

Законом України "Про оподаткування прибутку підприємств" від 28 грудня 1994 року № 334/94-ВР (а саме статтею 7) передбачені наступні пільги:

Тимчасово, строком на 10 років, починаючи з 1 січня 2010 року звільняється від оподаткування

- прибуток виробників біопалива, отриманий від продажу біопалива;
- прибуток підприємств, отриманий ними від діяльності з одночасного виробництва електричної і теплової енергії та/або виробництва теплової енергії з використанням біологічних видів палива;
- прибуток виробників техніки, обладнання, устаткування, визначених статтею 7 Закону України "Про альтернативні види палива", для виготовлення та реконструкції технічних та транспортних засобів, у тому числі самохідних сільськогосподарських машин, та енергетичних установок, що споживають біологічні види палива, одержаний від продажу зазначених техніки, обладнання та устаткування, що були вироблені на території України.

Суми коштів, вивільнених у зв'язку з наданням податкової пільги, спрямовуються платником податку на здешевлення вартості продукції. У разі порушення вимог щодо цільового використання коштів платник податку зобов'язаний визначити прибуток, неоподатковуваний у зв'язку з наданням податкової пільги, та оподаткувати його в поточному періоді, а також сплатити пеню у розмірах та за період, визначених законодавством України.

2. Пільги зі сплати ввізного мита

Відповідно до статті 19 Закону України «Про єдиний митний тариф» від 05.02.1992 року № 2097-ХІІ, від сплати мита звільняються:

- у період з 1 січня 2010 року до 1 січня 2019 року техніка, обладнання, устаткування, що використовуються для реконструкції існуючих і будівництва нових підприємств з виробництва біопалив і для виготовлення та реконструкції технічних і транспортних засобів з метою споживання біопалив, які класифікуються за кодами УКТ ЗЕД,

визначеними статтею 7 Закону України "Про альтернативні види палива", якщо такі товари не виробляються та не мають аналогів в Україні.

- технічні та транспортні засоби, у тому числі самохідні сільськогосподарські машини, що працюють на біопаливі та класифікуються за кодами УКТ ЗЕД, визначеними статтею 7 Закону України "Про альтернативні види палива", якщо такі товари не виробляються в Україні.
- У разі порушення вимог щодо цільового використання зазначених товарів суб'єкт зовнішньоекономічної діяльності зобов'язаний сплатити ввізне мито в порядку і розмірах, визначених законом.

Пільги з податку на додану вартість

- Закон України «Про податок на додану вартість» від 03.04.1997 року № 168/97-ВР передбачає звільнення від оподаткування податком на додану вартість операцій:
- з поставки техніки, обладнання, устаткування, визначених статтею 7 Закону України "Про альтернативні види палива", на території України;
- в тих самих випадках, коли відбувається звільнення від обкладання ввізним митом (див. попередній пункт).

У разі порушення вимог щодо цільового використання зазначених товарів платник податку зобов'язаний збільшити податкові зобов'язання за результатами податкового періоду, на який припадає таке порушення, на суму податку на додану вартість, що мала бути сплачена в день ввезення таких товарів, а також сплатити пеню, нараховану на таку суму податку, виходячи з 120 відсотків облікової ставки Національного банку України, що діяла на день збільшення податкового зобов'язання, та за період з дня ввезення таких товарів до дня збільшення податкових зобов'язань.

Анна Погребна, адвокат, Партнер, Адвокатське об'єднання Arzinger